

Resim aşk gibi çıktı karşısına

NEVİN ÜNALIN

Gözlüğü kalın, siyah çerçeveli, uzun boylu, sıska genç adam Paris'e iktisat doktorasını yapmak için gelmişti. Yıl 1948. O günün Paris'i bugünkünü aratmayacak hatta taş çıkartacak cinsten sanat hareketleriyle dolu. II. Dünya Savaşı'nın bitişinin üzerinden henüz üç yıl geçmiş. Yıllarca süren savaş sanatı daha da ateşlemişti sanki... Birbiri ardına açılan sergiler, aynı sanatsal çizgiyi, düşünceyi paylaşan ressamların bir araya gelerek yaratıkları akımlar, farklı sanat anlayışlarının kıyasıya ateşli tartışmalarla eleştiri dünyasına kazandırdığı dinamizm, aristokrat ailelerin,

gon'un şiirlerine, Camus, Sartre, Simone de Beauvoir'in yazılarına, Picasso, Matisse, Chagall, Max Ernst'in resimlerine, yıllanmış şarap tadında sızan sanatın başdöndürücülüğü bohem hayatın kapılarını açıyordu bu yolda yürüyenlere...

1948'in Paris'i 24 yaşındaki genç adamı bu kültürel panoramaya karşılıyordu.

Sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın torunuydu Mübin Orhon. Şiire yakın durmuştu o güne dek.. Çekingen, terbiyeli, insanlarla çabucak kaynaşmayan bir yapısı vardı. Nahit Hanım'ın yakın hısmıydı. Nahit Hanım kim mi? Orhan Veli'nin tek gerçek aşkı! İki ünlü isim daha var Nahit Hanım'a aşık olanlar arasında; Sabahattin Ali ile Nihal Adsız.. Or-

lu yazılarıyla sonuçlanan önemli sergilerle...

Ressam olma fikri Paris'e geldiği ilk yıllarda nasıl yakalamıştı Orhon'u.. Paris'in sanatsal yaşamı, iktisat doktorasından vazgeçirtecek kadar nasıl alabora etmişti içedönük bir yapı sergileyen bu genç Mülkiyeliyi. Bu yüzden, önce oturduğu eve göz atalım. Dino anlatsın bu evi bize. İşte onun gözüyle Schola Cantorum; "Barınağımız Schola Cantorum'du. Balzac'ın romanlarında rastlanan cinsten bir çeşit pansiyon, harap saray yavrusu, iç bahçeli manastır kalıntısı bir şey.. Selim (Turan), Mübin orta katlarda, en üst katta ise Avni Arbaş. Ayrıca Pertev Boratav, Mimar Oğuz, yüksek teraslı bu kervansarayda yer edinmişlerdi." Dino, yıllar sonra Mübin Orhon'u anlatırken, 1950'lerin Paris'indeki sanatsal yaşamı anlatma gereği duymuştu. Çünkü Mülkiye mezunu gencin oturduğu evde, yaşadığı kentten ona sunduğu göz kamaştırıcı sanatsal olanaklar da, ahbaplık ettiği kişiler de ilerideki yıllarda sanatını kanıtlayan Orhon'un yaşamında altı çizilerek anlatılması gereken önemli çiziklerdi.

Dino'nun anlatımından...

Dino Orhon'un sanatsal çizgisini belirleyen Paris'te neler olup bittiğini anlatma gereğini duymuştu: "Aslına bakarsanız 1950 yılları çeşitli akımların tokuştugu bir alandı. Bir yanda Picasso biçimlere perendeler atıyor, Matisse eline düşen renkleri azdırıyor. Chagall gökyüzüne kemancılarını sallıyor, Baltus soyunuk küçük kızlarla uğraşiyor, Max Ernst gerçekle-gerçeküstü arasında cambazlıklar ediyor, Nicolas de Stael soyutla somut arasında köprüler kuruyor (.....) Demek istiyorum ki, resim sanatının çalkantılı denizlerine açılmaya kalkışmak, bir rota seçmek, gemisini kurtarıp, kaptan olmak kolay değildi. 50.000'i bulduğu söylenen ressam kalabalığı ortasında..."

Ressam olmayı istemek bu kalabalığın ortasında, sanatçı ordusunun arasından süzülüp, ipi göğüslemek, bir yerlere gelebilmek cesaret işiydi. Sessiz, içe dönük yapısında atılcı, cesaretli, iddialı bir yürek taşıdığını da söylemek gerekir bu genç adamın. Üstelik tanıdığı bütün ressamlar fırçayı çoktan tutmuş, boyanın resimsel dilini çözmüş, atölye, akademi gibi yolları çoktan arşınlamış kişilerdi. Abidin Dino, Selim Turan, Avni Arbaş, Fikret Mualla cesaretini kiran değil, aksine resme heveslendiren bir rol oynadılar hayatında. Heykeltraş İlhan Koman'ı da ilave etmeliyiz bu gruba...

Sorbonne'un koridorlarına sinen ekonomi politığın ağır, ciddi havasını solumaktan böylece vazgeçti. Paris'in sanatla özdeşleşen buyurgan, çağırıcı, işveli bir kadın gibi kıskırtıcı baştan çıkartıcılığı, 50.000 ressamın arasına onu da kolaylıkla çekti. Resim "aşk" gibi hiç beklenmedik, hiç tasarlanmadık bir biçimde çıktı karşısına. Hayat hızlı akıyordu bu kentte. Her sokak başı, kentten tüm dokusuna işlemiş heykeller, anıtlar, mabedler, kütüphaneler, galeriler, içindeki sanatsal duyurluğu artırırken, Orhon'un önüne "bir kadeh şarap" koymayı da ihmal etmiyordu. Bu kadehlerin sayısı giderek artacaktı daha sonraları. Birbiri ardına yuvarlanan kadehler sonunda yoracaktı onu. Ama ilerideki yıllarda... Henüz gençti daha. Çekingen, terbiyeli, asik suratlı halide de, yakın dostlarının yanında değişicekti gün geçtikçe. Sevdiği dostların yanında şakacı, keyifli, hoşsohbet kimliğini çekinmeden göstere-

ti. Sa
ransl
dend
Sorn
konf
Cite
na gö
de ka
şan i
ressa
el'i
miş,
çalış
bul r
yece
Chan
nıştı.
senle
İzmi
Ca
larla
lerin
nat t
dükk
ama
yor. S
ni ist
kabu
ret M
uet'd
çalış
atöly
şarab
ise C
danla
rini
tüph
lar u
den
temp
sana
onur
dulan
lir siz
Ta
rırlar
Cal
Onu
radar
sı o z
tılmi
Boy
O
dığ
sı sac
gusu
daki
vale
çakar
lir m
ği, h
resim
şöyle
nun g
yapn
li, ba
lay.
sevm
Se
yalan
fırça
mayn
Efen
tuhar
dinle
gin l

ışmalarının gerçekleştiği konfe-
anellerin dikkatli izleyicilerin-
ilk götürən ise Selim Turan'dı.
Orhon, Turan'a "Sanat üzerine
r oluyor mu?" diye. Turan da onu
sitaire'deki Atlan'ın konuşması-
ştü. Atlan'ın konuşması, kürsü-
ştü, artık birebir, yüzyüze konu-
olmuşlardı. Dikkatini çeken bir
a vardı "Nicolas de Stael". Stä-
pütür boya tekniği" ilgisini çek-
yük hayranlık uyandırmıştı. İlk
ıda o tekniğin tesiri altında İstan-
i yapmıştı. "Lirik soyutlama" di-
desenlerdi bunlar. Kadim dostu
ussion'la da bu dönemlerinde ta-
e ke ve çizgilerle oluşturduğu de-
smine etkiledi bir dönem. Sonra
acı Calatchi'yle tanıştı.

anata sevdalı... Dükkâni ressam-
aşıyor. Türk ressamların resim-
an da olsa satın alıyor. Dino "Sa-
haline gelmişti" diyordu onun
ı. Orhon, o sıralar resim yapıyor
ndini ressam olarak kabul etmi-
uran'ın resimlerini satın alması
alatchi'den. Calatchi de hemen
r tekniğini. Orhon, bu arada Fik-
ın atölyesi olan Impasse de Ro-
za Modigliani'nin bir zamanlar
ie de Chaumière sokağındaki
rdürüyor çalışmalarını. Sık sık
dumlamak için uğradığı mekan
'nin sanat tekkesi. Paris'in mey-
ulvarlarını, metrolarını, vitrinle-
erini, sergilerini, galerilerini, kü-
ni başka başka soluklayan insan-
buraya. Tartışmaları sanatın için-
gündelik hayata, Paris'in hızlı
.. Gündelik hayatları gelip gelip
anıyor sohbetlerinde. Sorular
e, çözüm onun üzerine, dediko-
başrolünü paylaşanlar kim olabi-

rı sanatın yörüngesinde dolaştı-
übin Orhon bir köşede sessizce
i ikram ettiği şarabı yudumluyor.
nalara girecek hali yok. Hele bu-
tölyesine gitsin. Onun tartışma-
aşlayacak. Sadece dinliyor, ka-
şli tartışmalara.

uvale değince...

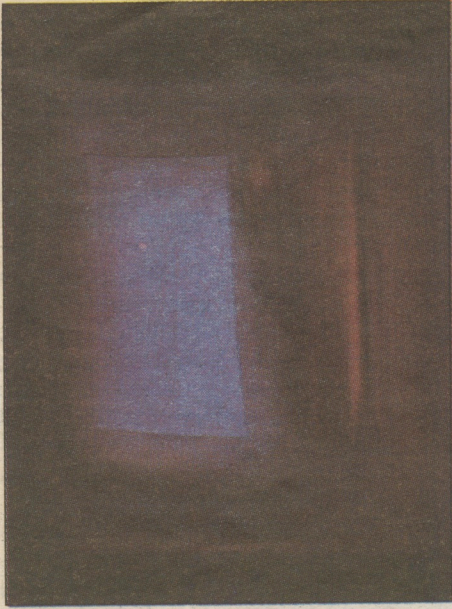
ayı atölyede resimle başbaşa kal-
ara bırakıyordu. Onun tartışma-
sadece kendi resmiyleydi. Sor-
teşli konuşması fırsatının ucun-
rmızı, siyah, yeşil boyaların tu-
siyle başlıyordu. Boyanın sesini
çalışıyordu. Boyanın sesi olabi-

Rengin tonlu
İnsanı görec
teriyile. Ne q
ki dünyamın
günlaştırdığı
nin öünde
du, bazen sil
du kimi zam

Atlan'la tanışması da bu sıralarda gerçekleş-
izledi. O dönemin ünlü isimleri Poliakoff ve
uzaklıkta olan başka bir soyut sanat atölyesi
ra bunu Grande-Chaumière'e bir kaç adım
demie de la Grande-Chaumière'de atı. Son-
nün öünde
du, bazen sil
du kimi zam

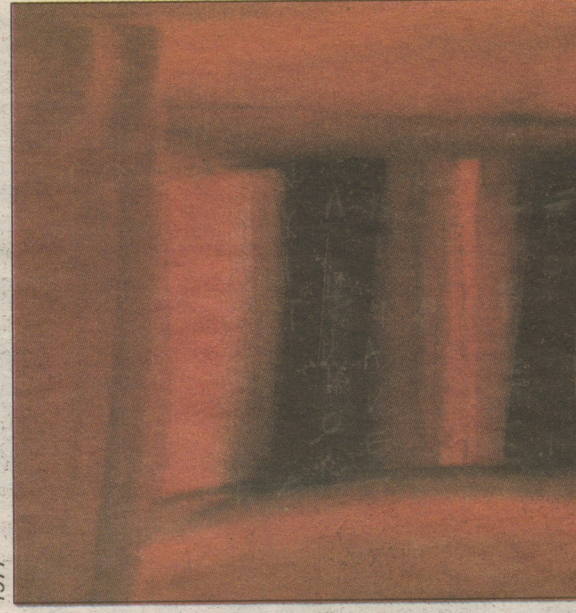
uyandırın, sanat eleştirmenlerinin övgü do-
tı karşılarına hem de Paris'te büyük yankılar
ris'te... Bu defa ressam hüviyetiyle çıkacak-
zlarıyla daha sonra tekrar karşılaşılabilecek Pa-
dizelerinde tanıdığı kişindi. Bu isimlerin ba-
niklik etti mi bilmiyoruz ama aşkı Veli'nin
poglu... Nahit Hanım'a duyulan aşkılara ta-
Ahmet Hamdi Tanpınar, Selim Turan, Abi-
Hamım'ın evinde karşılaştığı diğer isimler;
uyandırın, sanat eleştirmenlerinin övgü do-

bası. Nahit Hanım'ın yakın akrabası. Nahit
aycı etmeyi onur saymaları, sair ve yazar-
n ressamlarla ortak bir tavra girmesi, bir-
erimi kollayıp yürüklelendirmeleri, Fransız
de doğru, yegeren coşku, trajik aşk-
Editth Piat, Yves Montand'ın yürük ki-
atan şarkılarından, André Breton, Ara-

1979

Abidin Dino, “Bir çilenin içtenliği, coşkunuğu, renk devinimi, güzelliği, tekliği...” diyor Mübin Orhon’un eserleriyle ilgili yorumunu yaparken ve ekliyor: “Türk resim tarihinde bu cins başka bir atılım yok...” Mübin Orhon şimdi Ankara’da.

1977

ral, lirik, şiddetli, saldırgan, hazin, garip, mistik duyguları an an yaşayan insanın renkte, resimde nasıl ifade edileceğiydi onu meşgul eden. Yalın, dingin bir anlatımda renkler alabildiğine lirik, duyarlı olabilmeliydi.. Buydu estetik kaygısı. Işıksa belirgin bir şekilde girecekti resmine. Rengin içinde beliren ışığa takılacaktı gözler. Onun gözleriyle baktığımızda ışık ve renk, desen duygusunun çok da gerekli olmadığını kanıtlayacaktır bize.

Yekvücuttu resimle

İlk resimlerinde hakim olan lekeci, çizgi egemen yaklaşımları giderek daha yalın anlatımlarda bulacaktı kendini. Renklerin egemenliğine bırakacaktı doludizgin tüm lirik anlatımlarını. Öyle ki kendi boyları bile yetmeyecekti tuvaline. Evinin bir odasını verdiği Komet’in boylarının tümünü harcayacaktı günün birinde Komet’e nasıl hesap vereceğini düşünmeden. Resimle konuşmaya ara verip çıkamazdı atölyesinden. Trans halindeydi. Yekvücuttu resimle. “Resim yaptığım zaman tuvale bakmam, çünkü tuvalle yekvücut olurum. Çocuğunu dünyaya getiren anne ancak onu doğurduktan sonra ona bakar...” Tanrı biliyor ya, belki tuvale baktığı gibi, bakmıştı boylara. Boyalar kimindi nasıl hatırlasın ki? Selim Turan onun resim yaparkenki sürecini şöyle anlatmıştı: “İbadet yapar gibi resim yapardı”. Komet işte bu ibadet anında kaptırmıştı boyları Orhon’a.

Utku Varlık, yıllar sonra şahit olduğu bu olayı şöyle anlatacaktı. “Cafe Rostand’da otururken Komet ağlayarak geldi. Kendisinin evde olmadığı bir gün Mübin’in tuval ve boylarını kullandığını söylerken öfkesinden bu olaydan bizim sorumlu olduğumuzu söylüyordu..” Resimler böylesine çilginca, özverili çıktıkça eleştirmenlerin, galericilerin ilgisini çekeceği şüphesizdi. Yüreği, yeteneği ve çalışma disiplini ile birleşmişti çünkü. İki parmağının arasına sıkıştırdığı sigara da, içkinin yarattığı bulanıklık da tesir etmiyordu Orhon’a. Resim Mualla, Utrillo, Lautrec örneklerinde olduğu gibi onu diriltten, ayık tutan harikalar alemiydi. İşte uzun yılların sabırlı direnişi, çalışması filiz veriyordu artık. Iris Clert, Lucien Durand gibi Paris’in seçkin galerileri kapılarını açıyordu sonuna dek kendisine. O kapıdan ünlü sanat eleştirmenleri de tabii girecekti. Sonra övgü

güzel tablolarını gördüm. Ama bana burada satamaz gibi geliyor...” Tanpınar’ın yazar sezgisi doğru çıkacaktı. Ama Türkiye’ye dönüşü Paris’te kalamadığından değil, Türk vatandaşlığından çıkarılmamak için askerliğini yapmak nedeniyle olacaktı. Yapar yapmaz da dönecekti Paris’e.. Nasıl dönmesin! Ünlü İngiliz koleksiyoner Sainsbury ailesi Picasso, Degas, Henry Moore, Francis Bacon, Modigliani, Gacometti koleksiyonlarının yanına Orhon’u da katıyordu. Eleştirmenler de, koleksiyonerler de, galeriler de sanatının kanıtını cömertçe sunuyorlardı kendisine. Ama hiç beklemediği anda İstanbul’da aşkın karşısına çıkacağını nereden bilsin? Resme de öyle yüreğinin götürdüğü gibi başlamamış mıydı? İki yıllık mecburi hizmet ve uzun süren bir gönül takıntısı neticesi Paris’e dokuz yıl sonra dönecekti.

Paris’e döndüğünde hiç ummadığı bir ilgisizlik beklemekteydi onu. Dino, bu olayı şöyle anlatacaktı Orhon’la ilgili yazısında

“Paris galerileri uzaklaşan ressamlardan hiç hoşlanmazlar. Paris’e döndüğünde aralanan kapılar yüzüne kapanmıştı, her şeye silbaştan başlamak gerekiyordu. Bereket versin Sainsbury mucizesi vardı. Sainsbury dünyanın sayılı koleksiyoncularından biri. Arkaik heykellerden tutun, 20. yüzyılın en büyük ustalarına kadar bir müzeyi tek başına dolduracak kadar görkemli bir koleksiyon sahibi”. O ise bu sonuçtan sadece parasal olarak etkilenecekti. Öyle ya, boylar, tuvaler, sigara ve bira nasıl alınacak? Dert değil! Allahtan Sainsbury ailesi izini Paris’e döndükten sonra da bulmuştu. Her yıl iki ziyaret yapmışlardı Orhon’a. O da sattığı resimlerden aldığı parayı hesaba bira içtiği kahveye, boya, tuval aldığı yerlere yatırmıştı Sainsburyler’e eserlerini satar satmaz. Onun dışında ise resim satamıyordu kimseye. Onuruna yedirip kendi gidecek değildi ya galerilere. Gitse bile ilgisizliklerini antayışta kabut edecek veya onları alttan alacak hali yoktu ya.. Kavga

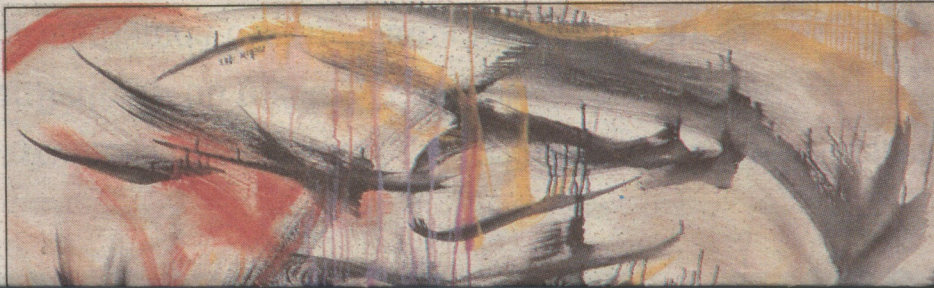
edip dö
Satsı
müydü
girdi o s
kadını
Marie.
Resim t
arasına
rie’yle.
bir baba
lerinde
dığı par
mayı se
tı. Gide
Vavin n
nacaktı
fesine il
sözleri
yakmış
bu sözl
müztüğü
sim yap
lardı iş
mediği
yordu. İ
yemeyi
aşırı al
bedeni
yansım
yaşına
zanmış
hon’u.
zından
diven sa
oturan
dına. A
kucağı
1992
Aynı ya
yaptığı
nin No
bünyes
Sainbu
gas, Be
hus’lar
ussion
vam ed
yunca
alıp ver
ye deva
coşkunu
ği.” di
de bu c
İstanbul

du atölyesine...
nasın resim onun hayatının tü-
süz kız arkadaşı Marie France
yatına. Özverili, sevgi dolu bir
bir kız çocuğu da armağan etti
yalnızlığını seviyordu Orhon.
vgilisiydi. Hiç kimseyi onunla
amıştı ki?. Nasıl paylaşsın Ma-
Bénédict'e'ye de bu yüzden iyi
ayacaktı. Ama en parasız gün-
buryler'e sattığı eserlerden al-
yüklüce bölümünü, ayrı yaşa-
kızına çek olarak postalayacak-
on oturduğu Montparnasse'da
sunun bitişiğindeki evine kapalı-
löneminde Mevlana'nın felse-
ymaya başlamıştı. Mevlana'nın
verdesini aralayıp nasıl bir ışık
reklerde, o da renklerin ışığıyla
sminde yaklaşacaktı. Fonda ney
sında Mevlana'nın sözleri ve re-
ylemi. Hayatını dolduran bun-
parmağının arasında eksik et-
a ve içki ise son hız devam edi-
ğu bir şey vardı yalnız.. Yemek
uyordu sıklıkla. Gün geçtikçe
, sigaranın gittikçe zayıflayan
ptığı öldürücü etki yüzüne de
aşlamıştı. Avurtları çökmüş, 57
en daha ihtiyar bir görünüm ka-
klenen son evinde yakaladı Or-
parnasse'daki dairesinden ağ-
an kanlarla zor attı kendini mer-
ğina. Mehmet Nazım ve binada
genç ressamlar yetiştiler imda-
ok geçti artık. Yıl 1981. Onların
arşiladı ölümü.
a kadar çok az hatırladık onu.
nın bir döneminde Fransızlar'ın
Ama 63 eseri Sainsbury ailesi-
n'te East Anglia Üniversitesi
kurdukları dünya çapında ünlü

Mübin Orhon'un "Delacroix'ya Saygı" adlı resmi. Yıl 1963.

retrospektifi
günaş ağırlık
Galeni Nev'e
li zayıf, uz
Nev'in korid
ocaktan 4 m
Sorbonne
ilk kez böyle
dortlarına ka
gönülden. E
yen adamı...

Yazın... Kimler tanıdı rampaları
e gittiğinde Adale Cimcoz'a yazdığı
kupta ondan heyecanla bahsedecekti.
aş yavaş meshur olma yolunda ilerleyen,
nbul'da tanıdığı o çekingen genç aynı za-
nda Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Estetik
si veren ünlü edebiyatçımızın kalemin-
şöyle yansıyacaktı satırlara:
Mübin-Nahit Hamim'in hısmı olan genç-
aş yavaş meshur oluyor. Non-figüratif-
arısında bayacağı bir şöhrati var. Satıyor.
k güzel. Zevkli. Biraz fazla zevkli.. Fakat